

УДК: 37.013:82-96:614.253.1

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ОПРАЦЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

А.С.Марлова

У статті представлено результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури в студентів вищих медичних навчальних закладів: стимулювання мотивації студентів до опрацювання іноземної фахової літератури, реалізація міжпредметних зв'язків дисциплін "Англійська мова" і "Латинська мова", навчання студентів стратегіям роботи з іноземним фаховим текстом.

Ключові слова: формування готовності, опрацювання іноземної фахової літератури, педагогічні умови, мотивація, міжпредметні зв'язки, стратегії.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF READINESS OF FUTURE DOCTORS FOR PROCESSING FOREIGN PROFESSIONAL LITERATURE.

A.S.Marlova

Summary. In the article the methods of the realization of the pedagogical conditions of the formation of the readiness to process the foreign language professional literature in the students of higher medical educational institutions have been developed and experimentally checked up. The stimulation of the students' motivation was conducted by avoiding the excessive external motivation, creating the positive moral situations, taking into consideration the professional interests of the students, their needs in achievement, influence and self-determination, the difficulties of the tasks. The realization of the intersubject relations of English and Latin was done by the enhancement of the curriculum of the English lessons by the elements of the contents of the English lessons. The instruction of the students in the strategies dealing with the foreign language professional text was defined concretely into the strategies of the fluent reading and the strategies of the prediction.

Keywords: the formation of the readiness, processing the foreign language professional literature, the pedagogical conditions, motivation, intersubject relations, strategies.

Постановка проблеми. Орієнтація України на входження у світовий науково-освітній простір і зростання обсягів науково-технічної інформації посилюють значення іноземної мови як засобу спілкування, взаємопорозуміння, співробітництва майбутніх фахівців.

Особливо актуальним питання підготовки спеціалістів, здатних здобувати професійно значущу інформацію з іноземних фахових джерел, є у сфері охорони здоров'я, оскільки медицина належить до

галузей, які вимагають високого рівня володіння іноземною мовою [4].

Ефективне формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури можливе лише при створенні певних умов, які сприяють його протіканню і поліпшують якість підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз наукових джерел. Дослідження умов формування готовності студентів до різних видів діяльності, пов'язаної з вивченням іноземної мови, мало місце в працях багатьох науковців. Так, Л.П.Гапоненко розглядає педагогічні умови формування готовності до іноземного спілкування в студентів вищих педагогічних закладів [1], Н.В.Логутіна – у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності [2]; О.Л. Полякова вивчає педагогічні умови формування готовності до читання іноземної фахової літератури в студентів педагогічного коледжу [3].

Водночас, у загальному огляді наукових джерел не виявлено спеціальних праць, присвячених дослідженню педагогічних умов формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури в майбутніх лікарів.

Метою статті є представлення результатів експериментального дослідження педагогічних умов формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури у студентів вищих медичних навчальних закладів, яка забезпечує умови для самореалізації в навчально-пізнавальній та фаховій діяльності засобами іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження проводилося на базі Вінницького національного медичного університету ім.М.І.Пирогова протягом 2009-2012 років.

Формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури в майбутніх лікарів розглядалося як створення в навчально-виховному процесі таких педагогічних умов, які стимулюють, полегшують, навчають опрацюванню іноземної фахової літератури, готовність до якого є невід'ємною складовою готовності до майбутньої професійної діяльності студентів вищих медичних навчальних закладів.

Перша умова формування готовності майбутніх медиків до опрацювання іноземної фахової літератури – *стимулювання мотивації студентів* до цього виду діяльності – впроваджувалася нами в навчальний процес за такими напрямками: уникання надмірної зовнішньої мотивації; створення навчальних ситуацій із позитивним моральним налаштуванням; врахування професійних інтересів студентів; врахування потреб студентів у досягненні, впливі та самовизначенні; врахування складності завдань.

При роботі з іноземною фаховою літературою ми намагалися звести до мінімуму використання зовнішньої мотивації. Тому зовнішні винагороди використовувалися лише за виконання завдань, які по своїй суті не можуть викликати внутрішнього інтересу.

Під час опрацювання іноземної фахової літератури ми створювали навчальні ситуації з позитивним моральним налаштуванням, оскільки студенти докладають більше зусиль до навчання в доброзичливому оточенні та менше зусиль – у негативному.

Врахування професійних інтересів студентів має першорядне значення при вивченні іноземної мови у вищих медичних навчальних закладах. Отже, фаховий текст іноземною мовою, що є професійно значущим для студентів, виконував не лише лінгвістичні функції, але й мотиваційні.

Потреби студентів у самовизначенні та впливі на свою навчальну діяльність задовільнялись за допомогою читацьких карток. Читання коротких і простих карток заохочувало до читання довших і складніших текстів. Вдалий підбір карток часто призводив до зростання мотивації та швидкого прогресу в навчальній діяльності. Читацькі картки були підібрані за тематично-змістовим принципом завдяки чому доповнювали теми, що вивчаються відповідно до навчальної програми.

Ще один фактор, який впливав на мотивацію студентів при роботі з іноземною фаховою літературою, був пов'язаний із ступенем важкості навчального завдання та кількості зусиль, необхідних для його виконання. Ступінь важкості іноземного тексту визначався за такими чинниками: знання та досвід читача, які він привносить до тексту; характер завдання; мова тексту. Тому при виборі фахових текстів іноземною мовою для опрацювання ми враховували стан підготовки студентів із спеціальних дисциплін, відповідність мовної та загальної культури завданню, складність мови тексту.

Друга умова формування готовності майбутніх медиків до опрацювання іноземної фахової літератури – *реалізація міжпредметних зв'язків між дисциплінами “Англійська мова” та “Латинська мова”* – запроваджувалася нами в навчальний процес з дотриманням наступних правил: збагачення програмного матеріалу дисципліни “Англійська мова” елементами змісту дисципліни “Латинська мова”; демонстрація підручників і навчальних програм із цих дисциплін, наголошення на спільності предмета навчання (мова) та цілей навчання (оволодіння медичною термінологією); конкретизація загальних законів, які діють у мовних системах (будова слова); нагадування студентам матеріалу, який вони вивчали або вивчають у курсі латинської мови (словотворення), з'єднання його з новим, що вивчається під час заняття англійської мови; актуалізація прийомів діяльності, що використовуються в суміжній дисципліні (поділ

слова на складові елементи, їх аналіз); пояснення практичного застосування знань із даної теми в майбутній професійній діяльності студентів.

Студенти виконували комплекси вправ, спрямованих на вироблення в них умінь і навичок розпізнавання греко-латинських словотворчих елементів у англійських фахових лексичних одиницях і розуміння на їх основі медичних термінів. Лексичні одиниці вправ відбиралися за системами організму людини, що дозволяло узгоджувати ці вправи з програмним матеріалом курсу англійської мови.

Комплекс вправ з кожної теми був такого змісту:

Поділіть слова на складові елементи, визначаючи їх значення. Перекладіть їх українською мовою:

abasia, bradycardia, cholecystitis, dyspnea, erythema, fibroma, gastroscopy, haemorrhage, keratoplasty, laparotomy, meningitis, neurotrauma, palatoplegia.

Перекладіть українською мовою пропонувані терміни, що означають місцезнаходження, напрямок і час:

endo-, intra-: endobiotic, endocellular, endoenzyme, endogenic, endometry, endoneural; intra-abdominal, intracardiac, intracutaneous, intraduct;

ex(tra)-, ecto-: exemia, exoantigen, extorsion, extraarticular, extracardiac, extracystic; ectocolon, ectocranial, ectocytic;

epi-, supra-: epiarticular, epicard, epidermis, epigastralgia, episcleral; supracerebellar, supradiaphragmatic, supraorbital;

sub-, infra-: subaortic, subcortex, subcutaneous, subdermal; infracostal, inframaxillary, infraorbital, infratemporal;

ante-, pre-: ante mortem, antenatal, ante partum, antepyrctic; precancer, preclinical, preclintin, premenopausal, prenarcosis, preoperative;

retro-, post-: retrobulbar, retrocervical, retrocolic, retrolingual, retrosternal; postabortal, postanesthesia, postapoplectic, postmortal, postnatal, postsurgical.

Перекладіть українською мовою пропонувані терміни, що означають якісні та кількісні характеристики:

mono-, uni-: monocyte, mononuclear, monoplegia; unicellular, unilateral, unimolecular, unipole, unipara, uniseptal;

multi-, poly-: multicapsular, multicellular, multigravida, multilobar, multinuclear, multipara; polycystic, polyinfection, polyneuritis, polyuria;

hemi-, semi-: hemialgia, hemiatrophy, hemigastrectomy, hemiplegia, hemithyroidectomy; semifluid, semilunar, semisolid;

iso-, hetero-: isocellular, isocytic, isometric, isotonic, isotropic; heterogenous, heteroplasty, heterotypic;

hyper-, hypo-: hyperactivity, hypercalcemia, hyperglycemia, hypertension, hypertrophy; hypoactivity, hypoglycemia, hyposecretion, hypotension;

anti-, contra-: antibacterial, anticonvulsive, antidiabetic, antigen, antitoxic; contraindication, contralateral;

mal-: malabsorption, malarticulation, malformation, malnutrition.

Перекладіть українською мовою пропонувані терміни, що означають хворобливі стани та аномалії:

-algia, -pathy, -osis: cephalgia, dentalgia, otalgia, neuralgia; cardiopathy, encephalopathy; arteriosclerosis, dermatosis, keratosis, necrosis, tuberculosis;

-itis: appendicitis, bronchitis, cystitis, pancreatitis, pericarditis, stomatitis;

-oma: adenoma, fibroma, hepatoma, lipoma, papilloma, sarcoma;

-cele: cystocele, encephalocele, gastrocele, pleurocele, nephrocele;

-spasm, -plegia: arteriospasm, cardiospasm, gastrospasm, pylorospasm; cardioplegia, gastroplegia, hemiplegia, paraplegia;

-mania, -phobia: megalomania, kleptomania; acrophobia, hydrophobia, photophobia;

-megaly, megalo-, -penia: hepatomegaly, nephromegaly, splenomegaly; megaloblast, megalocyte, megalomania; calcipenia, erthropeenia, neutropenia;

-uria: anuria, bacteriuria, dysuria, nocturia, polyuria;

-emia: anemia, bacteriemia, leukemia, toxemia;

-ectomy, -(o)tomy: appendectomy, cystectomy, gastrectomy, nephrectomy; craniotomy, gastrotomy, laparotomy, pulmoectomy;

-(o)tomy: colostomy, enterostomy, nephrostomy, tracheostomy.

5. Знайдіть у тексті слова, які в своєму складі мають греко-латинські словотворчі елементи. Виведіть значення цих слів. Перевірте себе за словником.

Третя умова формування готовності майбутніх лікарів до опрацювання іншомовної фахової літератури – навчання стратегії роботи з іншомовним фаховим текстом – була конкретизована нами у певні стратегії (стратегії гнучкості читання, стратегії прогнозування), оволодіння якими допомогло студентам

успішно працювати з іншомовною фаховою літературою.

Навчання стратегій опрацювання проводилося з використанням комплексів вправ до текстів підручників і методичних розробок, читацьких карток і наукових медичних статей, як у повному вигляді, так і окремих частин, залежно від виду стратегії та вправи.

При укладанні вправ з навчання стратегій гнучкості читання враховувалося те, що характер тексту, завдання перед читанням і наступна перевірка розуміння прочитаного – це засоби непрямого впливу на вид читання студента.

Ми намагалися дотримуватися вимог до контролю прочитаного, запропонованих С.К.Фоломкіною. Це такі вимоги:

У перевірці немає необхідності, якщо у викладача є підстави вважати, що студент зрозумів текст.

Слід вибирати такі форми перевірки, які не ставили б оцінку відповіді студента у залежність від його (ре)продуктивних навичок.

Види контролю повинні імпонувати дорослим студентам, бути виправданими в їхніх очах.

Студент має знати, що саме є об'єктом перевірки.

Матеріал, що використовується у завданні, постановка питання та його характер повинні бути доступними для студента у мовному відношенні.

Перевагу слід віддавати таким видам перевірки, які дозволяють одночасно охопити всіх студентів і забирають мало часу [5, 90-91].

Вирішуючи питання про те, який саме текст доречно використовувати для того або іншого виду читання, ми враховували чотири фактори: його зміст, інформаційну насиченість, мову, величину.

Вправи, запропоновані для практикування в ознайомлювальному виді читання, були такими:

Прочитайте текст і дайте відповіді на питання за основним змістом тексту.

Зачитайте / випишіть одне головне речення в кожному абзаці.

Випишіть із тексту ключові слова.

Знайдіть у тексті всі факти, що підтверджують / заперечують ...

Складіть план до тексту українською / англійською мовою.

В якості засобу контролю при вивчаючому читанні найчастіше використовувався переклад тексту українською мовою.

Переклад краще виконувати в письмовій формі, оскільки це дозволяє більш об'єктивно оцінити його точність; окрім того, при усному поданні переклад іноді замінюється передачею приблизного смислу рідною мовою. При наявності письмового перекладу викладачу легше встановити, що саме викликає в студента труднощі.

Вправи, направлені на практикування вивчаючого читання, були такими:

Прочитайте та перекладіть текст / частину тексту українською мовою.

Перекладіть виділені в тексті / названі викладачем речення.

Порівняйте текст англійською мовою з його українським перекладом.

Проглядове та пошукове читання вводилися у навчальний процес на більш просунутому етапі, коли студенти значною мірою оволоділи ознайомлювальним і вивчаючим видами читання.

У вправах, спрямованих на навчання студентів проглядовому виду читання, ми створювали ситуації вибору, обмеженого в часі (загалом 2 – 4 хвилини). Часто це був вибір студентом читацької картки серед багатьох інших. Окрім того, студенти виконували такі вправи:

Визначте, про що йдеться у тексті за ... хвилин.

Знайдіть в журналі статтю, в якій розглядаються питання

Відберіть тексти / статті, які розглядають питання

Перегляньте номер журналу та скажіть, яка тематика в ньому розглядається.

У професійній діяльності фахівця пошукове читання існує як самостійний вид читання, оскільки він змушений шукати в джерелах ту або іншу інформацію.

Розвитку навичок пошуку сприяють усі вправи, наведені вище, які містять вимогу знайти у тексті ту або іншу інформацію. На додаток до них студенти виконували наступні вправи (як і при проглядовому читанні, при пошуковому читанні ми також дотримувались умови обмеження часу пошуку):

Укажіть у тексті абзаци, в яких містяться дані про ...

Знайдіть у тексті визначення / висновок / формулювання проблеми / термін, що означає ... та зачитайте його / її вголос.

Знайдіть у тексті факти, згадані в анотації.

Розуміння, або смислове сприйняття тексту, у всіх вищенаведених вправах оцінювалось нами за параметрами розуміння тексту, запропонованих С.К.Фоломкіною: правильність інтерпретації комунікативної задачі автора тексту, адекватність ступеня повноти та точності розуміння інформації тексту поставленій меті (виду читання), темпоральні характеристики процесу читання [5, 97].

Навчання стратегій прогнозування на основі використання всієї лінійної та нелінійної інформації тексту починалася з роз'яснення студентам того, що є лінійний текст, а що є нелінійний текст. Отже, лінійний текст є висловлення ідей у послідовності речень і параграфів. Всі інші частини тексту є нелінійними в тому сенсі, що вони не входять в організацію речень і параграфів, однак вони сприяють розумінню лінійного тексту. Нелінійні елементи включають: довідковий апарат (заголовки, алфавітний покажчик, сторінка змісту, бібліографія); малюнки (діаграми, таблиці, карти, графіки, фотографії та ілюстрації, включаючи слова, які вони містять); графічні умовності (шрифт, використання символів).

У наукових фахових текстах заголовки завжди точно вказують на зміст тексту; крім цього, заголовки та підзаголовки значною мірою допомагають виявити відповідні частини тексту.

Знання структури медичної статті дозволяє швидко та ефективно орієнтуватися в ній. Вправа, спрямована на закріплення цих знань, була складена у вигляді запитань:

Яке питання розглядається у статті?

Хто ще вивчав це питання?

Якими були етапи дослідження?

Що ви можете повідомити про пацієнтів, задіяних у дослідженні?

Які методи застосовувалися в дослідженні?

Якими були результати дослідження?

Що нового дослідження внесло у вивчення проблеми?

Яка практична значимість результатів?

Однак, як засвідчують результати наших спостережень, незважаючи на передбачуваність інформації, студенти потребують певної кількості практики з визначення змісту різних фахових текстів, виходячи із заголовків та підзаголовків.

Так, у нашому дослідженні студенти виконували такі вправи:

Сформулюйте, про що може йтися в статті / книжці із таким заголовком ...

Спираючись лише на заголовки, доберіть статті / книжки, щоб зробити доповідь на тему ...

Алфавітний покажчик у наукових книжках часто допомагає знайти потрібний текст. Тому студенти повинні вміти ефективно його використовувати. На це були спрямовані такі вправи-змагання між студентами:

Хто швидше може знайти сторінку, на якій йдеться про ...?

Скільки разів і на яких сторінках розглядається проблема ... ?

Бібліографія в науковому тексті також є надійною опорою для виявлення того, про що в ньому розповідається, особливо для читачів, обізнаних у даній галузі. Вона також дає уявлення про те, наскільки сучасним є дослідження. На формування вмінь і навичок роботи з бібліографією були направлені такі вправи:

Сформулюйте, про що йдеться у тексті та яких поглядів дотримується автор, спираючись лише на бібліографію (Надається лише бібліографія).

Виберіть із декількох книг ту, яка відповідає темі ..., спираючись лише на бібліографію (Надається декілька бібліографій).

Діаграми, таблиці, графіки, фотографії та ілюстрації є незамінними помічниками у виявленні того, про що йдеться в науковому фаховому тексті. Вправи, спрямовані на формування вмінь і навичок користування цими опорами, були такі:

Сформулюйте, про що йдеться в тексті, спираючись лише на діаграми / таблиці / графіки / фотографії / ілюстрації (Надаються лише ці малюнки).

З багатьох діаграм / таблиць / графіків / фотографій / ілюстрацій виберіть лише ті, що можуть відповідати тексту з назвою ...

У наукових фахових текстах резюме допомагає встановити, про що розповідається в тексті. У медичних журналах воно традиційно знаходиться перед статтею. У книжках резюме розташоване на початку або наприкінці кожного з розділів. Підзаголовки під назвою розділу або таблиці змісту також допомагають встановити, де саме знаходиться потрібна інформація. Для формування вмінь і навичок користування цими опорами студенти виконували такі вправи:

Де кожна з книжок містить резюме ? (Надається декілька книг, в яких резюме знаходиться на початку та наприкінці тексту).

В якому розділі ви знайдете відповідь на питання ...? (Надається таблиця змісту та ряд питань).

Висновки. Таким чином, процес формування готовності майбутніх лікарів до опрацювання іншомовної фахової літератури протікає успішно, якщо створити відповідні педагогічні умови щодо. Такими умовами можуть виступати: стимулювання мотивації студентів до опрацювання іншомовної фахової літератури; реалізація міжпредметних зв'язків між англійською та латинською мовами; навчання студентів стратегіям роботи з іншомовним фаховим текстом.

Використання методичних прийомів та виконання комплексів вправ, спрямованих на реалізацію цих умов, сприяло зростанню рівня готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури у студентів вищих медичних навчальних закладів, а отже, покращувало якість професійної підготовки майбутніх лікарів.

Література

1. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до ішомовного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
2. Логутіна Н. В. Формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Н. В. Логутіна. – Вінниця, 2006. – 20 с.
3. Полякова О. Л. Формування готовності до читання іноземної фахової літератури у студентів педагогічного коледжу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. Л. Полякова. – К., 2000. – 22 с.
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуснок та ін.] – К: Ленвіт, 2005. – 119 с.
5. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / Софья Кирилловна Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 207 с.